

WIJZIGINGEN KLIMAATAKKOORD POSITIEF ONTVANGEN

Onderzoek in opdracht van het Algemeen Dagblad
18 maart 2019

Klimaatakkoord vooralsnog geen gamechanger

Wijzigingen Klimaatakkoord positief ontvangen

Was drie weken geleden nog een derde negatief en ruim een kwart positief over het concept-klimaatakkoord, nu is dat exact andersom: 33% oordeelt positief en 27% negatief. Een kwart heeft een neutraal oordeel en 15 procent weet het niet.

Maatregelen in balans

Eind februari vond een derde dat maatregelen uit het concept-Klimaatakkoord te ver gingen, ruim een kwart (28%) vond ze niet ver genoeg gaan. Op dit moment, na de doorrekeningen en de wijzigingen die het kabinet heeft aangekondigd, lijkt het oordeel van de Nederlanders over het Klimaatakkoord in balans: een kwart noemt ze 'voldoende' (een stijging van 18% naar 25%) en ongeveer even grote aandelen vinden dit akkoord te ver (29%) als niet ver genoeg (28%) gaan.

Kiezers D66, GroenLinks, CDA, VVD, ChristenUnie en PvdA meest positief

Kiezers van D66 zijn het meest positief over het concept-Klimaatakkoord (inclusief de aangekondigde aanpassingen), gevolgd door de kiezers van GroenLinks, CDA, VVD, ChristenUnie en PvdA.

De verschillen met februari zijn het grootst onder kiezers van CDA, VVD en D66, zij zijn nu beduidend positiever dan drie weken geleden.

Kiezers van Forum voor Democratie, PVV, SP en 50 Plus zijn het minst positief. Van de kiezers van PVV (62%) en Forum voor Democratie (68%) is meer dan de helft negatief over het Klimaatakkoord.

GroenLinks door één op drie gezien als 'winnaar Klimaatakkoord'

GroenLinks wordt het vaakst (door 35%) aangewezen als 'winnaar van het Klimaatakkoord zoals het er nu ligt (inclusief de aangekondigde wijzigingen door het kabinet)'. Kiezers van bijna alle partijen zien GroenLinks het vaakst als de winnaar, niet alleen kiezers van GroenLinks (57 procent), maar ook kiezers van D66 (46%), PvdA (45%) en Forum voor Democratie (45%).

Na GroenLinks worden D66 (18%) en VVD (13%) relatief vaak gezien als winnaars.

Nauwelijks wijzigingen in de peiling voor de Provinciale Staten

Maar deze 'overwinning' lijkt GroenLinks vooralsnog geen extra zetels op te leveren. Net als een week geleden zou de partij in de Eerste Kamer op 9 zetels (rekening houdend met nauwkeurigheidsmarges: tussen 7 en 11 zetels) kunnen komen. De VVD zou op 20 maart met 11 zetels nog steeds de grootste partij worden en Forum voor Democratie zou daar – met 10 zetels – net achter kunnen eindigen. Voor VVD betekent dat 1 zetel minder dan vorige week, voor Forum voor Democratie 1 zetel meer, maar de verschillen zijn niet significant.

Steun, maar ook scepsis ten opzichte van maatregelen

Dat er een CO₂-heffing voor bedrijven komt, wordt gesteund door drie kwart (76%) van de kiezers. Ook de verlaging van de energiekosten voor burgers krijgt een warm onthaal (73% oordeelt positief). Dat de landbouwsector meer moet gaan bijdragen, wordt gesteund door 59 procent. Hier is de groep die negatief oordeelt het grootst: 16 procent. Vooral kiezers van SGP (44% negatief), PVV (28%), CDA (23%) en ChristenUnie (23%) oordelen kritisch.

Ondanks het relatief positieve oordeel is er voor veel kiezers nog steeds veel onduidelijkheid en bestaat er wantrouwen over de vraag of het kabinet zich gaat houden aan beloftes. Ruim de helft (54 procent van

degenen die bekend zijn met het akkoord) zegt: het is nog steeds niet duidelijk wat het Klimaatakkoord concreet inhoudt.

Per saldo is een iets groter deel ervan overtuigd dat de nieuwe plannen het Klimaatakkoord eerlijker maken (31%) dan niet (25%). Maar het vertrouwen dat het kabinet de daad bij het woord zal voegen is laag. Zo heeft meer dan de helft van de kiezers (53%) er geen vertrouwen in dat het kabinet de engierekening daadwerkelijk gaat verlagen.

Meer informatie

- Peter Kanne, p.kanne@ioresearch.nl, 06-31943707
- Laurens Klein Kranenburg, l.kleinkranenburg@ioresearch.nl, 053-200 52 22

Verantwoording

I&O Research voerde dit een landelijk representatief onderzoek – in opdracht van het Algemeen Dagblad – uit onder 2.240 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek liep van vrijdag 15 tot en met maandagochtend 18 maart 2019. Het onderzoek is uitgevoerd voordat het nieuws over de aanslag in Utrecht maandagochtend bekend werd.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Het grootste deel van de deelnemers is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=2.110). Daarnaast zijn 130 deelnemers via PanelClix (6%) benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek.

*Overname uit deze publicatie is alleen toegestaan met expliciete vermelding van **I&O Research** en **Algemeen Dagblad** als bron.*

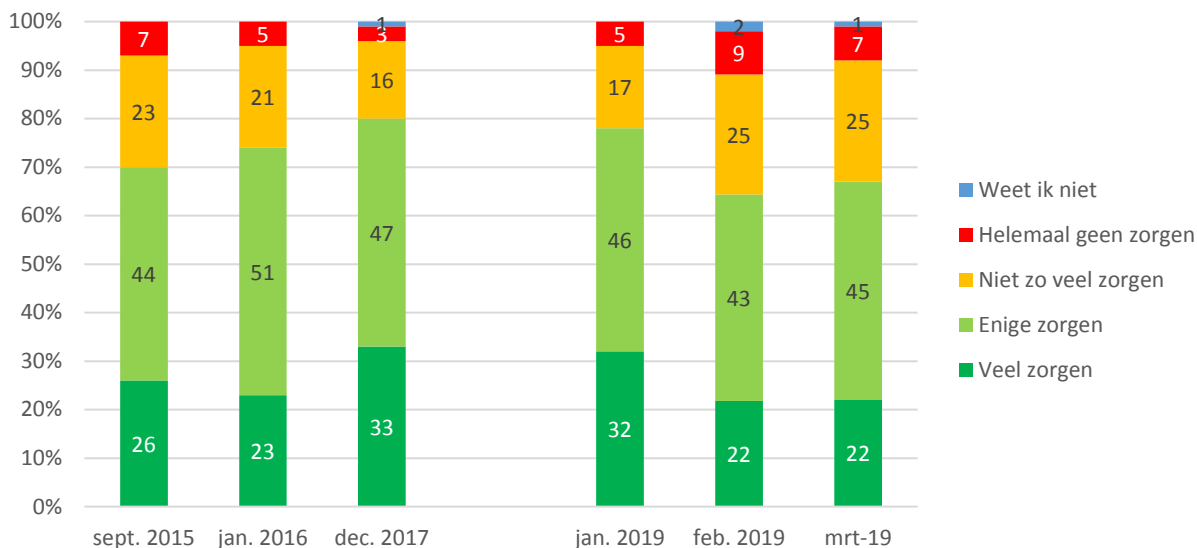
1. Zorgen over het klimaat

1.1 Zorgen over klimaat ongeveer gelijk aan maand geleden

Het aandeel dat zich zorgen maakt om klimaatverandering is ongeveer gelijk aan drie weken geleden. Nu maakt 67 procent zich (veel) zorgen, in februari was dat 65 procent.

Figuur 1.1

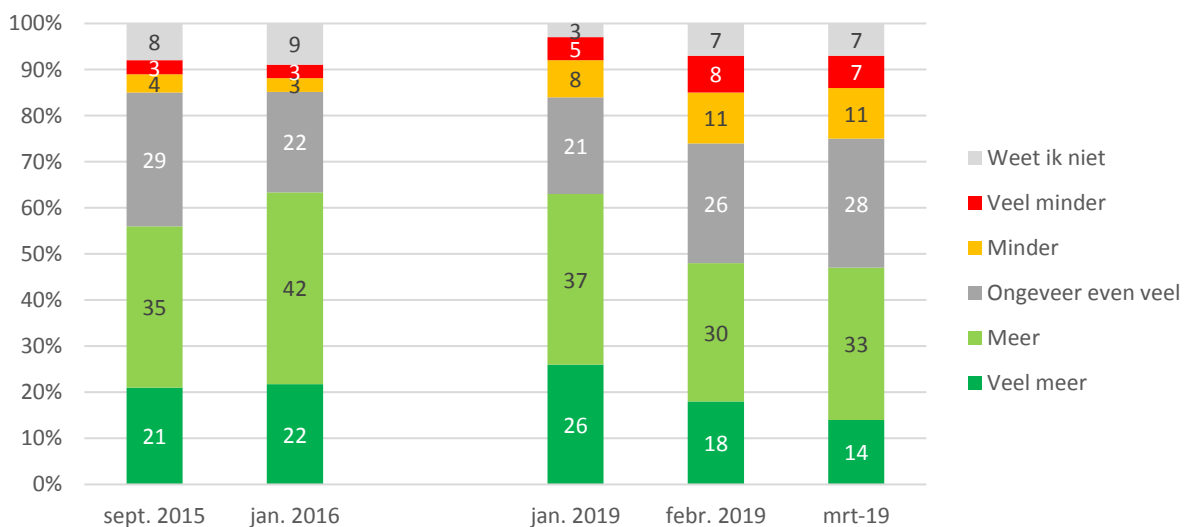
In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (CO₂), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

Ook het aandeel dat vindt dat het kabinet-Rutte meer moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen (in vergelijking met wat het kabinet-Rutte tot nu toe bekend heeft gemaakt) is ongeveer gelijk gebleven: 47 procent. Het aandeel dat zegt 'ongeveer even veel' (dus niet meer en niet minder) neemt de afgelopen twee maanden gestaag toe.

Figuur 1.2

Vindt u dat het kabinet-Rutte meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van broeikasgassen (CO₂) te verminderen? (In vergelijking met wat het kabinet-Rutte tot nu toe bekend heeft gemaakt om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen)

2. Klimaatakkoord

2.1 Bekendheid concept-Klimaatakkoord toegenomen

Op 21 december 2018 presenteerde Ed Nijpels het 'ontwerp tot een Klimaatakkoord'.

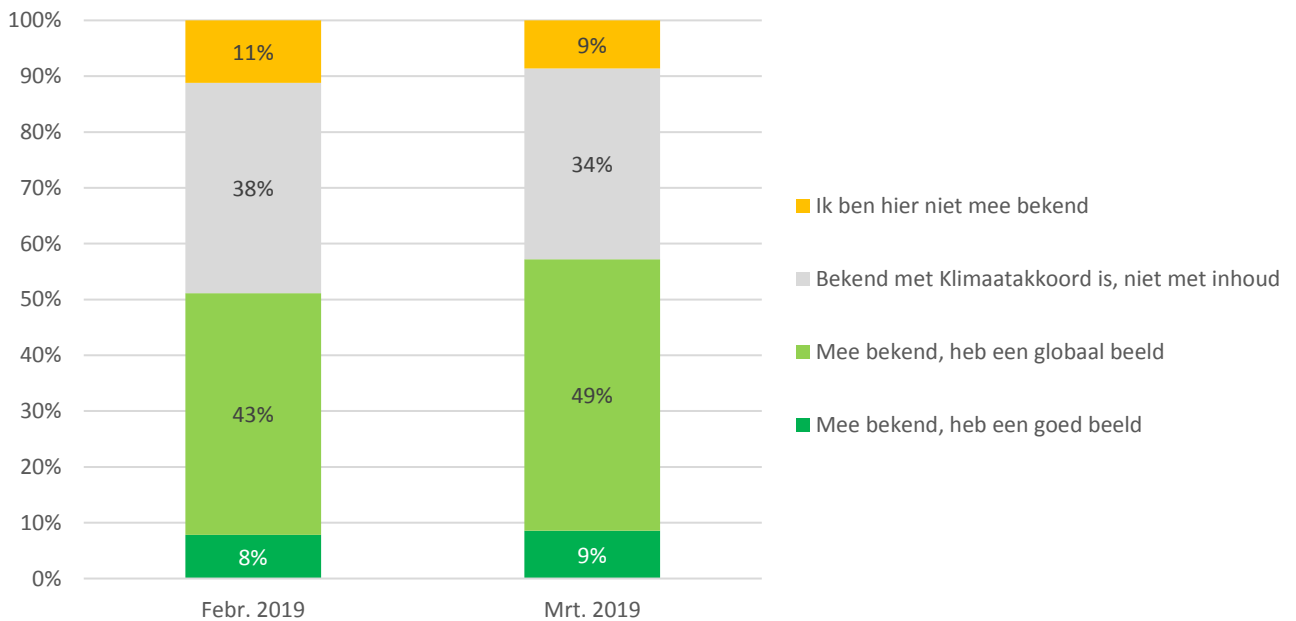
Dit concept-Klimaatakkoord was het resultaat van maandenlang overleg door meer dan honderd organisaties aan zogenaamde 'klimaattafels'. In het Klimaatakkoord staat een groot aantal maatregelen die de uitstoot van CO₂ in 2030 met 49 procent moet terugdringen.

Eind februari 2019¹ zei 8 procent goed bekend te zijn met de inhoud van dit Klimaatakkoord en 43 procent zei er globaal mee bekend te zijn. Nog eens 38 procent wist dat er een Klimaatakkoord was, maar niet wat er in stond.

Afgelopen woensdag (13 maart) maakten het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving de doorrekening van het concept-Klimaatakkoord bekend. De bekendheid nam toe: van 51 procent naar 58 procent (goed tot globaal mee bekend).

Figuur 2.1

In hoeverre bent u bekend met het Klimaatakkoord?

¹ Deze peiling liep van vrijdag 22 tot en met dinsdagochtend 26 februari 2019.

2.2 Stemming concept-Klimaatakkoord slaat om: van negatief naar positief

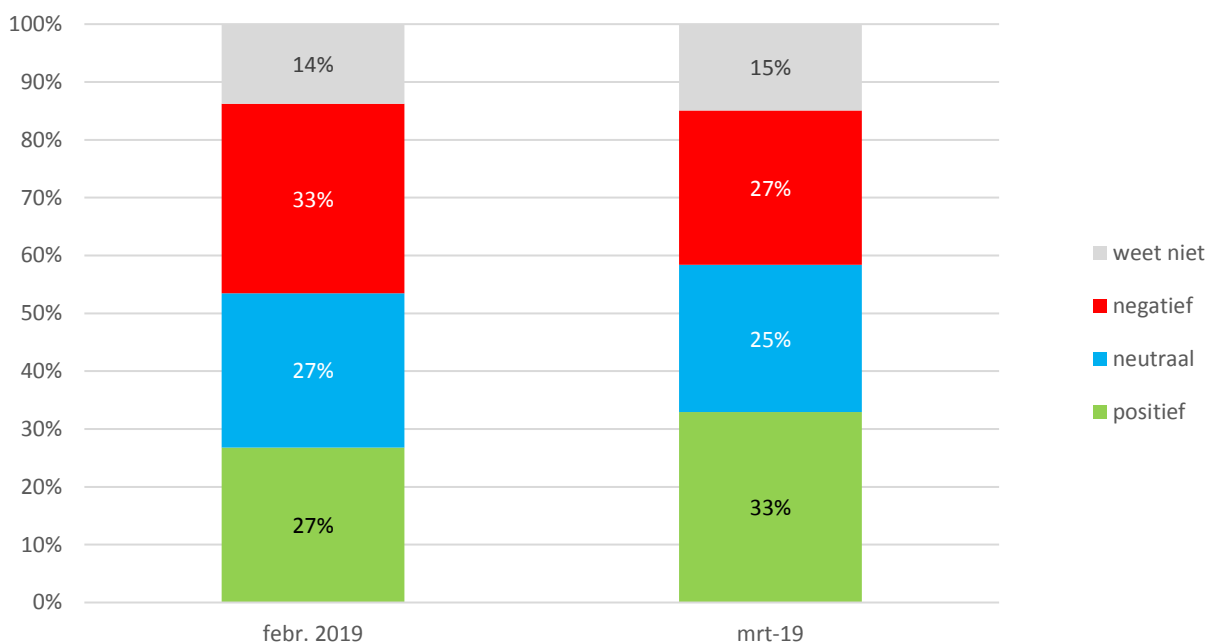
Ook het oordeel over het concept-Klimaatakkoord veranderde. Was drie weken geleden nog (per saldo) een groter deel negatief (33%) dan positief (27%); nu is exact dat andersom: 33% oordeelt positief en 27% negatief. Nog eens een kwart (25%) heeft een neutraal oordeel en 15 procent weet het niet.

Figuur 2.2

Februari: Wat is uw oordeel over dit concept-Klimaatakkoord, in zoverre u dit kunt beoordelen?

Maart: Het kabinet (premier Rutte en minister Wiebes) heeft woensdag al gereageerd op de doorrekeningen en aanvullende maatregelen aangekondigd. Wat is uw oordeel over het concept-Klimaatakkoord, zoals het er nu ligt, met de wijzigingen die het kabinet heeft aangekondigd?

(Basis: *Bekend met Klimaatakkoord*)

2.3 Kiezers D66, GroenLinks, CDA, VVD, ChristenUnie en PvdA meest positief

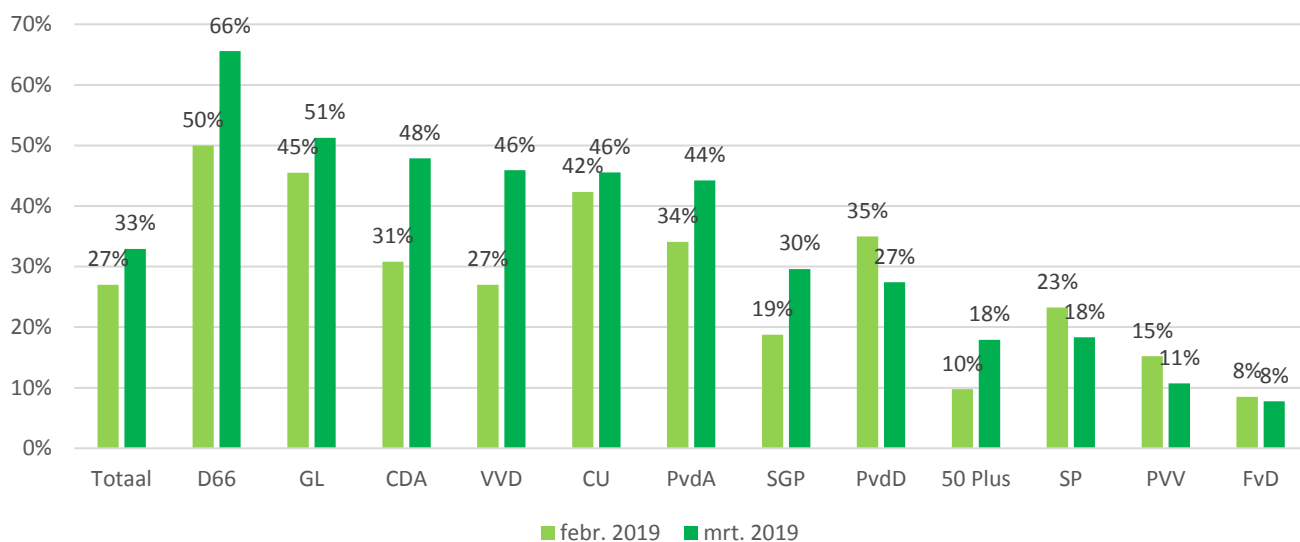
Kiezers van D66 zijn het meest positief over het concept-Klimaatakkoord (inclusief de aangekondigde aanpassingen), gevolgd door de kiezers van GroenLinks, CDA, VVD, ChristenUnie en PvdA.

De verschillen met februari zijn het grootst onder kiezers van CDA, VVD en D66, zij zijn nu beduidend positiever dan drie weken geleden.

Kiezers van Forum voor Democratie, PVV, SP en 50 Plus zijn het minst positief, van de kiezers van PVV (62%) en Forum voor Democratie (68%) is meer dan de helft negatief over het Klimaatakkoord.

Figuur 2.3

Wat is uw oordeel over het concept-Klimaatakkoord, zoals het er nu ligt, met de wijzigingen die het kabinet heeft aangekondigd? (Percentage positief; basis: bekend met Klimaatakkoord; naar stemgedrag TK nu)

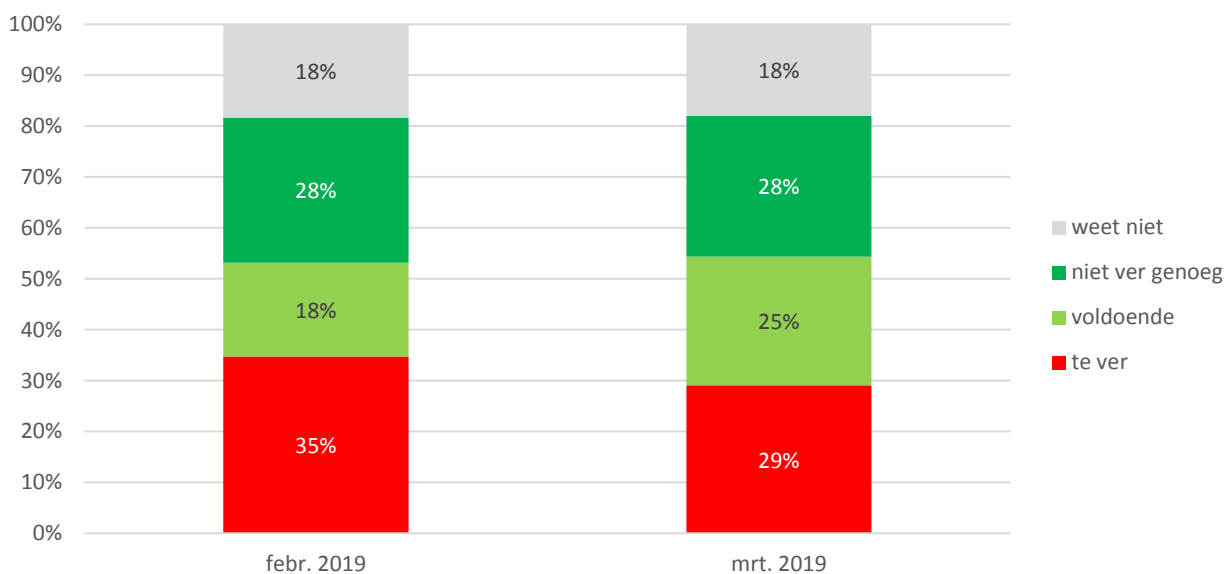

2.4 Balans in maatregelen

Eind februari vond een derde (35%) dat maatregelen uit het concept-Klimaatakkoord te ver gingen, ruim een kwart (28%) vond ze niet ver genoeg gaan. Op dit moment, na de doorrekeningen en de wijzigingen die het kabinet heeft aangekondigd, lijkt het oordeel van de Nederlanders over het Klimaatakkoord in balans: een kwart noemt ze 'voldoende' (een stijging van 18% naar 25%) en ongeveer even grote aandelen vinden dit akkoord te ver (29%) als niet ver genoeg (28%) gaan.

Figuur 2.4

Wat vindt u: gaat dit concept-Klimaatakkoord, zoals het er nu ligt, met de wijzigingen die het kabinet heeft aangekondigd, te ver in haar maatregelen, juist niet ver genoeg of iets daar tussenin? (Basis: Bekend met Klimaatakkoord)

Toelichtingen bij 'te ver'

Mensen die de maatregelen in het klimaatakkoord te ver vinden gaan hebben vooral moeite met de verwachte kosten en twijfelen of het effect wel zo groot is. Ze zijn bezorgd dat een vermindering van de uitstoot in Nederland niet zoveel uitmaakt zolang andere, grotere landen niet bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering.

- "Alleen in Nederland iets aan het klimaat doen is zinloos en kost de burger zeer veel geld"
- "Als andere landen niet mee doen heeft het geen zin. De grote vervuilers en grote landen moeten meedoen. Het kost ons een hoop geld"
- "Wij kunnen als klein landje de wereld niet verbeteren, daar is meer daadkracht voor nodig uit o.a. China en Amerika"
- "Uiteindelijk komen de meeste kosten te liggen bij de burger, het bedrijfsleven zal alles doorberekenen."
- "Nederland hoeft niet het braafste jongetje in de klas te zijn. We zijn het kleinste land en moeten zo nodig het meeste doen. Pas je aan, aan je grootte"
- "De energie-transitie gaat veel te snel en is daardoor veel te duur."
- "De meeste mensen kunnen dat allemaal echt niet betalen"
- "Nederland is een druppel op gloeiende plaat, maar Nederland moet altijd braafste jongetje van de klas zijn"

Toelichtingen bij 'niet ver genoeg'

Mensen die de maatregelen in het klimaatakkoord niet ver genoeg vinden gaan noemen duurzame maatregelen die ook nog ingevoerd kunnen worden, zoals rekening rijden en meer belasting op vliegen. Ook is er de zorg dat de maatregelen grote bedrijven teveel buiten schot laten liggen en dat vooral burgers de lasten van het beleid zullen dragen:

- "De klimaatverandering móet internationaal worden aangepakt, minimaal op Europees niveau."
- "Er moet een afbouw van de intensieve veeteelt komen en een eerlijke belasting op vliegtuigbrandstof. De huidige plotselinge maatregelen lijken een verkiezingsstunt van de regeringspartijen"
- "Alleen met CO2 beprijzing gaat het klimaat probleem opgelost worden. Alle inwoners van NL leven op te grote voet. Alleen als CO2 uitstoten eerlijk beprijsd wordt zullen inwoners andere keuzes maken. Minder vlees, minder stedentrips, minder auto rijden, minder consumeren. Er zijn geen andere oplossingen. Dat weet het kabinet maar ze durven het slechte nieuws niet te brengen. Maar vroeg of laat wordt dit de realiteit."
- "Als we kijken naar de veranderingen in het weer de laatste jaren ben ik bang voor de toekomst voor mijn kinderen en kleinkinderen. Er zou veel meer druk moeten komen naar de meest vervuilende landen en dat kan alleen als je zelf het goede voorbeeld geeft."
- "Bedrijven moeten veel meer verantwoordelijkheid pakken, met name de multinationals."
- "Bedrijven worden teveel ontlast, en vrijwel alle draagkracht moet nu maar bij de burgers weg komen. Hier zou een betere balans in moeten komen."
- "Er moet beleid komen om de uitstoot van auto-uitlaatgassen te beperken, rekeningrijden bijvoorbeeld"
- "De aanvullende maatregelen zijn nog weinig concreet. CO2 uitstoot wordt meer belast. Maar er wordt naar mijn mening te weinig geïnvesteerd in alternatieven (trein, alternatieve landbouw, enz.)"
- "De bijdrage van de industrie kan groter, de minder kapitaalkrachtige huishoudens kunnen de investering niet aan"
- "Er is nu eindelijk een CO2-taks aangekondigd, maar eerst zien en dan geloven. Verder zou de luchtvaart nog meer belast mogen worden, en moet het in het algemeen financieel aantrekkelijker worden voor mensen en bedrijven om voor duurzaam te kiezen."
- "Er mag meer gebeuren vanuit de politiek om deze maatregelen van de grond te krijgen. De vervuiler moet gaan betalen, niet de burger!"

2.5 Driekwart kiezers blij met CO₂-heffing voor bedrijven

We legden vier belangrijke wijzigingen van het kabinet voor aan de kiezers. Alle vier kunnen ze rekenen op steun. De CO₂-heffing voor bedrijven krijgt de goedkeuring van 76 procent van de kiezers, slechts 10 procent oordeelt daar negatief over. Alleen kiezers van PVV (29% negatief), Forum voor Democratie (27%) en SGP (21%) oordelen relatief kritisch. VVD-kiezers (77% positief, 11% negatief) wijken niet af van het gemiddelde.

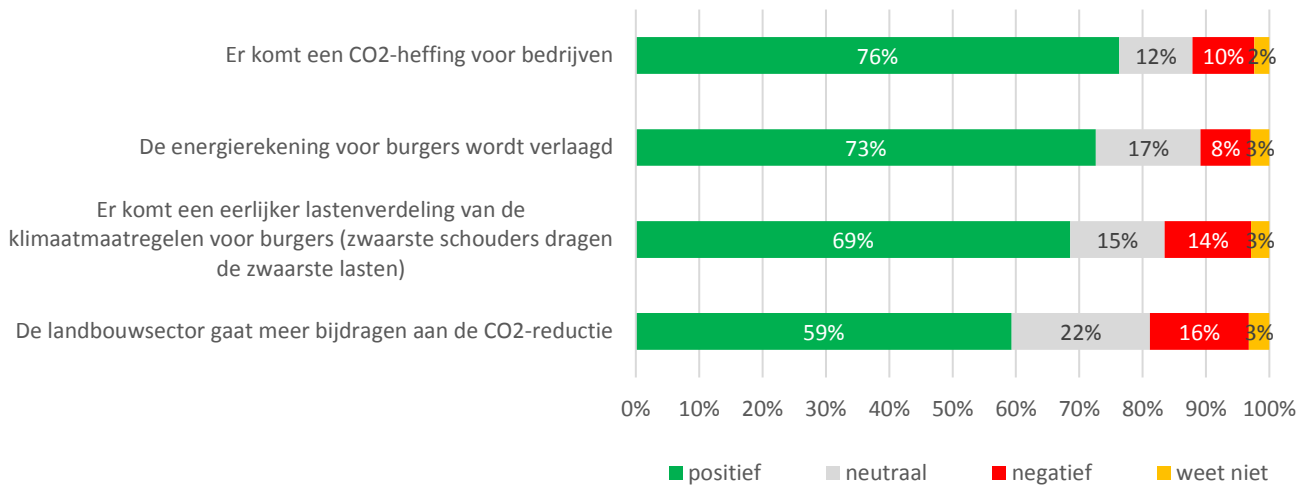
Ook de verlaging van de energiekosten voor burgers krijgt een warm onthaal (73% oordeelt positief). De verschillen naar politieke partij zijn hier erg klein: deze maatregel wordt breed gedragen.

Dat de landbouwsector meer moet gaan bijdragen wordt gesteund door 59 procent. Hier is de groep die negatief oordeelt het grootst: 16 procent. Vooral kiezers van SGP (44% negatief), PVV (28%), CDA (23%) en ChristenUnie (23%) oordelen hier kritisch.

Figuur 2.5

Wat is uw oordeel over de volgende maatregelen die nu – hoogstwaarschijnlijk – onderdeel gaan uitmaken van het Klimaatakkoord?

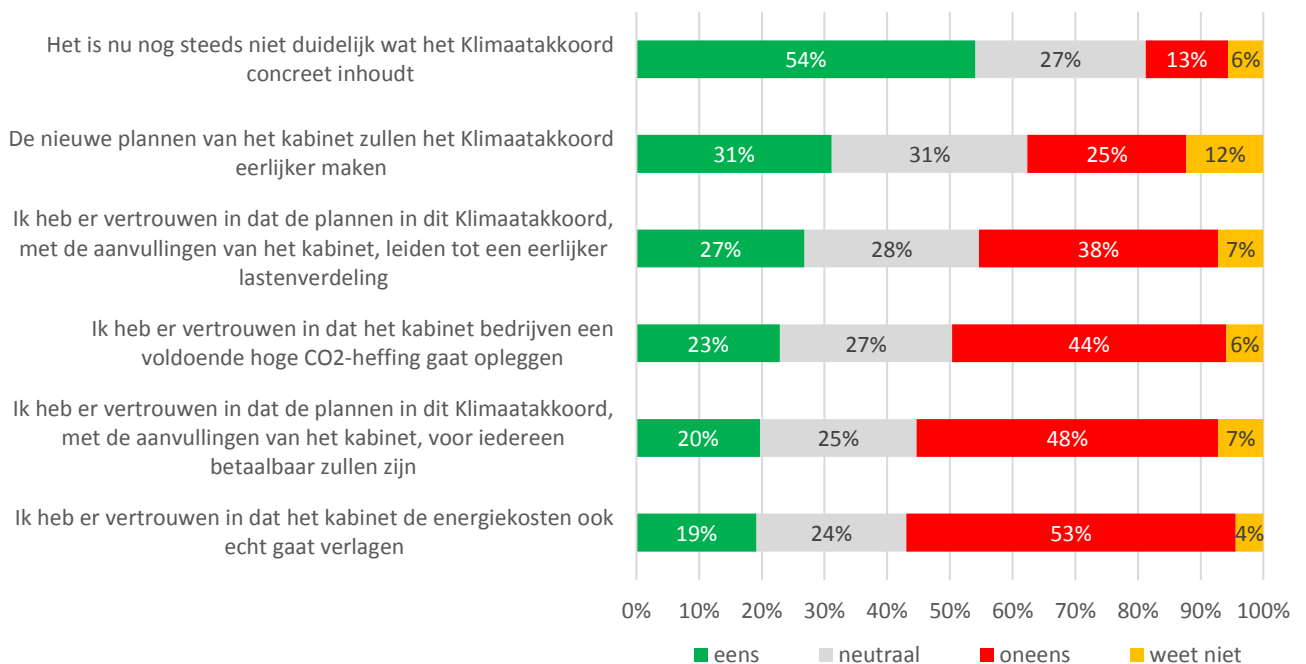

2.6 Onduidelijkheid en wantrouwen m.b.t. Klimaatakkoord

Ondanks het relatief positieve oordeel is er voor veel kiezers nog steeds veel onduidelijkheid en bestaat er wantrouwen over of het kabinet zich gaat houden aan beloftes. Ruim de helft (54 procent van degenen die bekend zijn met het akkoord) zegt: het is nog steeds niet duidelijk wat het Klimaatakkoord concreet inhoudt. Per saldo is een iets groter deel ervan overtuigd dat de nieuwe plannen het Klimaatakkoord eerlijker maken (31%) dan niet (25%). Maar het vertrouwen dat het kabinet daadwerkelijk daad bij het woord voegt is laag. Zo heeft meer dan de helft van de kiezers (53%) er geen vertrouwen in dat het kabinet de energierekening daadwerkelijk gaat verlagen.

Figuur 2.6

In welke mate bent u het eens of oneens met onderstaande uitspraken? (Basis: Bekend met Klimaatakkoord)

2.7 Eén op drie kiezers ziet GroenLinks als winnaar Klimaatakkoord

Op de vraag welke partij of partijen men ziet als 'winnaar van het Klimaatakkoord zoals het er nu ligt (inclusief de aangekondigde wijzigingen door het kabinet)' komt in de eerste plaats GroenLinks naar voren: 35 procent van de kiezers die bekend zijn met het akkoord zien GroenLinks gezien als de winnaar van dit Klimaatakkoord. Van de GroenLinks-kiezers ziet maar liefst 57 procent de eigen partij als winnaar, maar dit beeld hebben ook de kiezers van bijna alle andere partijen. Het meest zien kiezers van D66 (46%), PvdA (45%) en Forum voor Democratie (45%) GroenLinks als de winnaar van het Klimaatakkoord.

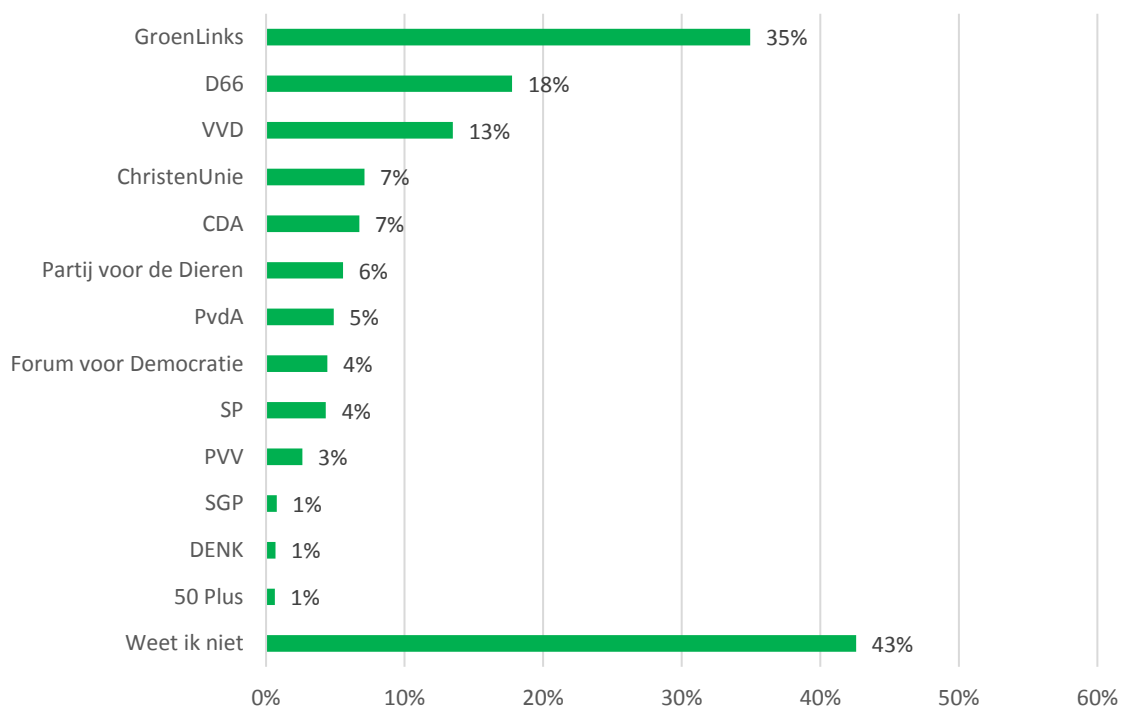
Na GroenLinks worden D66 (18%) en VVD (13%) veel gezien als winnaars, 43 procent kan hier geen antwoord op geven.

D66 wordt vooral door D66-kiezers (40%) als winnaar aangewezen, iets minder vaak dus dan GroenLinks (46%).

Een op drie (37%) VVD-kiezers vindt dat de VVD als winnaar uit de bus is gekomen, vaker dan GroenLinks (29%) en D66 (20%).

Figuur 2.7

Welke partij of partijen ziet u als winnaar van het Klimaatakkoord zoals het er nu ligt (inclusief de aangekondigde wijzigingen door het kabinet)? (Meerdere antwoorden mogelijk)

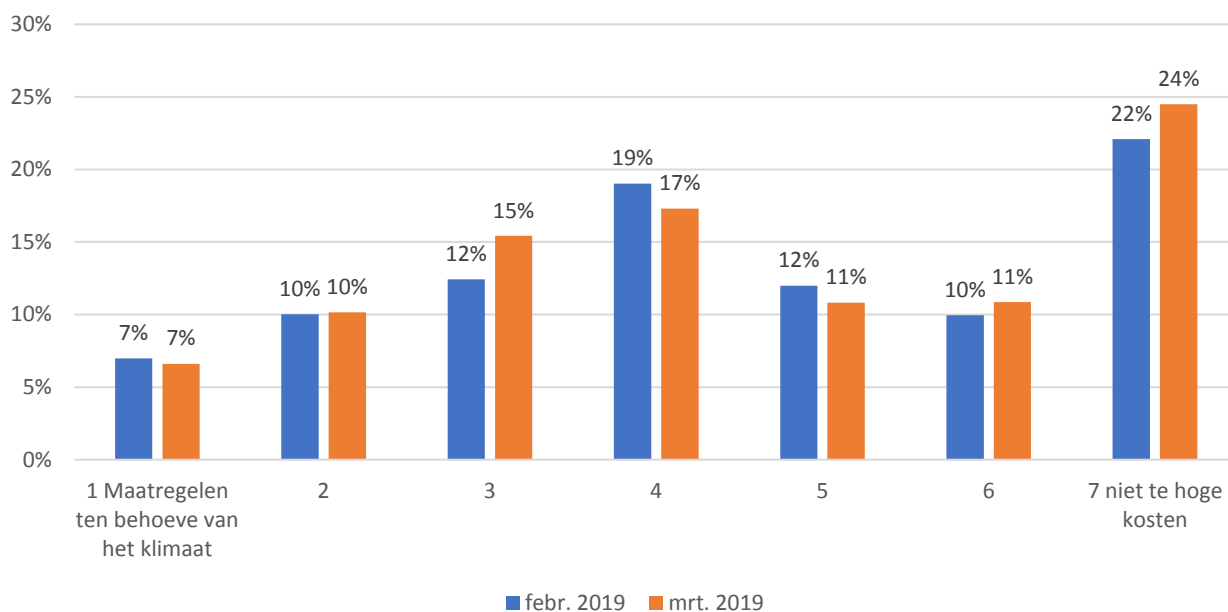
2.8 Betaalbaarheid belangrijk bij klimaatmaatregelen

Als Nederlanders gevraagd wordt een afweging te maken tussen maatregelen ten behoeve van het klimaat enerzijds en de kosten die die maatregelen met zich meebrengen anderzijds, blijkt dat voor veel kiezers het zwaartepunt ligt bij de kosten (die niet te hoog mogen zijn).

Een derde (32%) van de kiezers vindt dat de prioriteit moet liggen bij 'maatregelen ten behoeve van het klimaat'; 46 procent legt de prioriteit bij 'niet te hoge kosten' en 17 procent kiest een middenpositie (4 procent weet het niet, niet in de figuur). Hierin is de afgelopen drie weken niet veel veranderd.

Figuur 2.6

Als u een afweging moet maken tussen maatregelen ten behoeve van het klimaat enerzijds en de kosten die die maatregelen meebrengen anderzijds, waar moet dan de prioriteit gelegd worden? (Op een schaal van 1 tot 7).

3. Provinciale Statenverkiezingen

Ten opzichte van vorige week zijn er geen noemenswaardige verschuivingen in de electorale krachtsverhoudingen. Wel zien we dat de groei van Forum voor Democratie (sinds eind februari) doorzet. Virtueel zou Forum voor Democratie nu 10 zetels halen (rekening houdend met marges: 8-12 zetels). Daarmee nadert zij de VVD, die op 11 zetels zou uitkomen. Kort daarachter volgen GL (9), het CDA (8), PVV (7) en de PvdA (6). Coalitiepartner D66 zou de helft van haar zetels in de senaat kwijtraken (van 10 naar 5).

Tabel 3.1 Zetelpeiling Provinciale Statenverkiezingen

“Op welke partij gaat u (waarschijnlijk) stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen of weet (nog) niet of men gaat stemmen (n=1.266/1.509/1.712).

	PEILING PS / EK														
	TK 2017		PS 2015	EK 2015	Exclusief 'weet ik (nog) niet' en 'blanco / ongeldig' (n=1.712)				Exclusief 'weet ik (nog) niet' en 'blanco / ongeldig' (n=1.712)				+/-	+/-	+/-
	%	Zet.	%	Zet.	28-2 (%)	14-3 (%)	18-3 (%)	Marge	28-2 (zet.)	14-3 (zet.)	18-3 (zet.)	Marge	t.o.v. PS15 (%)	t.o.v. EK15 (zet.)	t.o.v. 14-3 (zet.)
VVD	21,3	33	15,9	13	14,2	14,5	13,6	(12,0; 15,2)	11	12	11	(9 - 13)	-2,3	-2	-1
PVV	13,1	20	11,7	9	10,5	9,5	9,2	(7,8; 10,6)	8	7	7	(5 - 9)	-2,5	-2	0
CDA	12,4	19	14,7	12	9,0	10,6	10,0	(8,6; 11,4)	7	8	8	(6 - 10)	-4,7	-4	0
D66	12,2	19	12,5	10	7,5	6,8	7,1	(5,9; 8,3)	6	5	5	(4 - 6)	-5,4	-5	0
GL	9,1	14	5,4	4	13,1	11,6	11,6	(10,1; 13,1)	10	9	9	(7 - 11)	+6,2	+5	0
SP	9,1	14	11,6	9	8,8	9,3	7,5	(6,3; 8,7)	7	7	6	(5 - 7)	-4,1	-3	-1
PvdA	5,7	9	10,1	8	6,8	7,2	7,5	(6,3; 8,7)	5	5	6	(5 - 7)	-2,6	-2	+1
CU ²	3,4	5	4,4	3	5,1	4,6	5,3	(4,2; 6,4)	4	3	4	(3 - 5)	+0,9	+1	+1
PvdD	3,2	5	3,5	2	4,9	3,5	4,6	(3,6; 5,6)	3	2	3	(2 - 4)	+1,1	+1	+1
50 Plus	3,1	4	3,4	2	4,8	3,7	3,7	(2,8; 4,6)	3	3	2	(1 - 3)	+0,3	0	-1
SGP ³	2,1	3	3,1	2	2,5	2,5	2,3	(1,6; 3,0)	2	2	1	(0 - 2)	-0,8	-1	-1
DENK	2,1	3	-	-	2,0	2,4	1,9	(1,3; 2,5)	1	1	1	(0 - 2)	+1,9	+1	0
FvD	1,8	2	-	-	10,0	11,1	12,6	(11,0; 14,2)	8	9	10	(8 - 12)	+12,6	+10	+1
Code Oranje	-	-	-	-	0,1	0,3	0,5	(0,2; 0,8)	0	0	0	(0 - 1)	+0,5	0	0
Andere partij ⁴	1,5	0	3,7	1	0,6	2,5	2,7	(1,9; 3,5)	0	2	2	(1 - 3)	-1,0	+1	0
TOTAAL	100	150	100	75	100	100	100		75	75	75				

Bron: I&O Research, februari-maart 2019

² Bij PS15 inclusief het deel van de stemmen op de combinatielijst ChristenUnie-SGP (0,7%), naar rato verdeeld.

³ Idem.

⁴ Bij TK17 o.a. Piratenpartij en Artikel 1 (niet boven kiesdrempel). Bij PS15 voornamelijk provinciale partijen.

4. Tevredenheid over kabinet-Rutte III

4.1 Tevredenheid over Rutte III

De tevredenheid over het kabinet-Rutte III neemt ten opzichte van de vorige peiling iets toe. Waar vorige week, 14 maart, 38 procent van de kiezers tevreden was over het kabinet, is dat aandeel nu 39 procent. Het aandeel kiezers dat ontevreden is, is nu 57 procent (figuur 3.1).

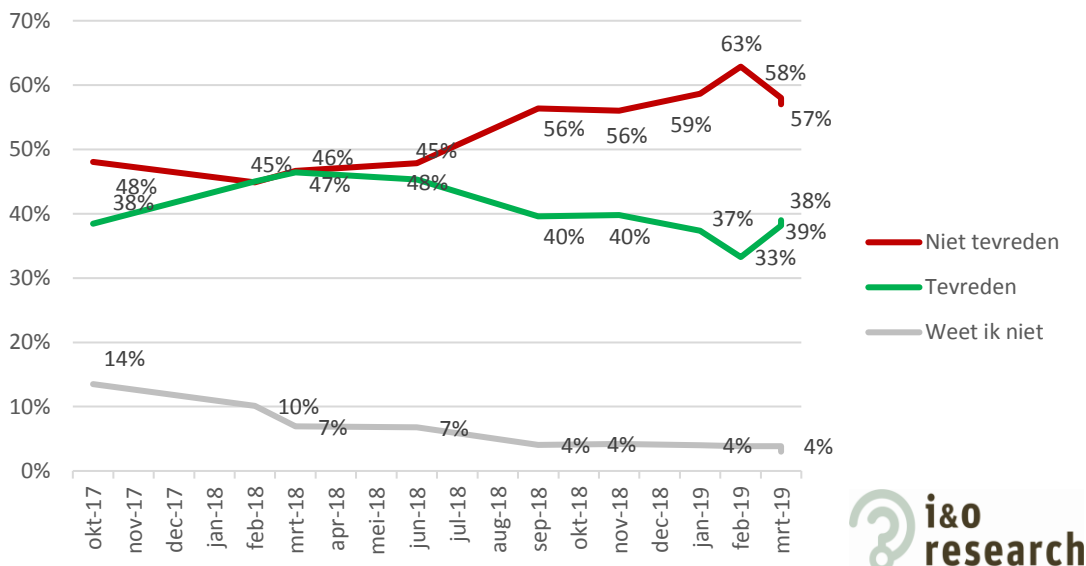
Huidige stemvoorkeur

Het meest ontevreden zijn kiezers van Forum voor Democratie (90% ontevreden), PVV (85%) en 50 Plus (92%). Aanhangers van SP (85%), GroenLinks (72%), Partij voor de Dieren (80%) en PvdA (72%) zijn in ruime meerderheid ontevreden over dit kabinet.

Van de huidige (virtuele) kiezers van de coalitiepartijen zijn de VVD-stemmers het meest tevreden (92%), gevolgd door kiezers van D66 (73%), CDA (69%) en ChristenUnie (69%).

Figuur 4.1

'Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het huidige kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?' (n=2.084)

Bron: I&O Research, oktober 2017 – maart 2019

4.2 Redenen voor (on)tevredenheid

Waarom zijn kiezers tevreden of ontevreden over het kabinet-Rutte? Zij konden hun tevredenheid of ontevredenheid in eigen woorden toelichten.

Kiezers die tevreden zijn met het kabinet noemen vaak het kabinetsbeleid in het algemeen. De tevredenheid is soms inhoudelijk: "Ik ben tevreden vanwege het hoog inzetten op het klimaatakkoord". Meestal wordt echter het proces genoemd: het kabinet vaart een duidelijke koers en sluit compromissen. Tegelijk blijft een groot deel van de kiezers ontevreden over het kabinet. Een deel van de kiezers is van mening dat het kabinet een te groen beleid voert en dat D66 en GroenLinks een (te) grote invloed op het beleid uitoefenen. Een ander deel van de kiezers is er nog niet van overtuigd dat het Klimaatakkoord ook werkelijk uitgevoerd gaat worden: zij zijn van mening dat het een electorale stunt in het zicht van de

verkiezingen is. Ten slotte wordt de economische voorspoed in Nederland genoemd, maar is er de zorg dat die voorspoed niet eerlijk verdeeld wordt.

Algemeen beleid & klimaat

"Ik ben tevreden vanwege het hoog inzetten op het klimaatakkoord"

"De herverdeling van klimaatheffing (1/3 ten laste van burgers, 2/3 ten laste van bedrijven) is positief, maar ik ben bang dat door de sterke bedrijvenlobby de maatregelen voor het bedrijfsleven lang niet ver genoeg zullen gaan"

"Alles gaat voorspoedig in het land, er worden verstandige beslissingen genomen (zoals het klimaatakkoord), internationaal staan we goed op de kaart"

"Ze doen hun werk en weten ondanks verschillen opbouwende compromissen te sluiten"

"Ze zijn heel constructief bezig. Niet schreeuwen vanaf de zijkant, maar gewoon doen"

"Ik had een voorkeur voor CU en met zijn vieren komen ze er toch steeds goed uit samen"

"Ze hebben een goed compromis gesloten en handelen daar ook naar"

"Het kabinet voert een duidelijke, goede koers die past bij de huidige tijd, zowel nationaal als internationaal"

"Ik ben tevreden vanwege de economische voorspoed, het daadkrachtige optreden (KLM-Air France) en nuances in de klimaatproblematiek en klimaatakkoord"

"Er is te weinig aandacht voor klimaat (het lijkt nu beter, maar ik moet nog zien hoe dat afloopt)"

"Het kabinet vaart een duidelijke koers, goed onderbouwd"

"het is een kwestie van pappen en nathouden en het volledig ontbreken van gefundeerde heldere besluitvorming"

"Er is geen antwoord op splijtzwammen in de samenleving. Geen visie en geen antwoord op populistten."

Klimaat = verkiezingsstunt

"Klimaat, milieu, zorg, onderwijs hebben allemaal te lijden onder dit kabinet. Ik weet dat Rutte iets naar links is opgeschoven met het klimaat maar dat is een verkiezingsstunt."

"Veel beloven en niet nakomen. Nu weer met de VVD en het klimaatakkoord vlak voor de verkiezingen. Let op, over een maandje hoor je er niets meer van."

"De VVD is een partij die lak heeft aan de burgers. De voorgestelde CO2 heffing voor bedrijven wordt na de verkiezingen weer weggezet als een verspreking."

"Voor de verkiezingen veel beloven en na de verkiezingen het niet uitvoeren"

"Mark Rutte heeft zich ontwikkeld tot zeer opportunistische leider: vlak voor de verkiezingen de CO2 uitstoot op bedrijven verhalen en maken we de energierekening van burger lager, maar hoeveel, dat zeggen we niet"

Rechtse kritiek op kabinet vanwege klimaat:

"Links beleid, net alsof GroenLinks de premier levert"

"Ik stemde altijd VVD, maar die partij laat zich inpakken door de groene partijen"

"Over het algemeen is er een ruk naar links (nu bijvoorbeeld weer door het bedrijfsleven aan te pakken vanwege CO2 uitstoot)."

"Ik ben vooral niet tevreden over de linkse draai van de VVD. GroenLinks zit niet in het kabinet, maar alles waar zij voor staan is het kabinet nu aan het doorvoeren. Ik ben het daar totaal niet mee eens. Veel te strenge klimaat maatregelen, mensen worden op kosten gejaagd."

"D66 heeft veel te grote invloed op het kabinetsgebeuren wat betreft de klimaatplannen op korte termijn!"

Economie en werkgelegenheid

"Er is een bloeiende economie, werkgelegenheid en goede internationale betrekkingen"

"Het gaat economisch goed, de werkgelegenheid neemt toe"

"De economie draait goed. Ondanks dat er zoals gewoonlijk veel geklaagd wordt is Nederland een rijk land. Meningsverschillen horen erbij."

"Economisch gaat het goed en dat komt echt door goede economische beslissingen van het kabinet. Dat is belangrijk voor werkgelegenheid en economische groei van Nederland."

"Alles wordt voor de bedrijven gedaan, ook lusten gaan naar de bedrijven."

"De lasten komen vrijwel uitsluitend voor rekening van de burger."

"Nederland wordt als een bedrijf gerund, politieke keuzes en leiderschap ontbreken. Ze gaan te veel door op de weg van marktwerking als oplossing van allen problemen. Ze laten te veel hun oren hangen naar het bedrijfsleven."

5. Onderzoeksverantwoording

Meting maart

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 2.240 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek liep van vrijdag 15 tot en met maandagochtend 18 maart 2019. De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Het grootste deel van de deelnemers is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=2.110). Het onderzoek is uitgevoerd voordat het nieuws over de aanslag in Utrecht maandagochtend bekend werd.

Meting februari

In dit rapport wordt een vergelijking gemaakt met uitkomsten van een I&O-peiling die liep van vrijdag 22 tot en met dinsdagochtend 26 februari 2019. Hier werkten 1.944 Nederlanders van 18 jaar en ouder aan mee (I&O Research Panel: n=1.771; PanelClix: 173 deelnemers). Ook deze resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). De respondenten hebben geen financiële vergoeding gehad voor hun aanmelding voor het panel. Ook voor deelname aan dit onderzoek kregen respondenten uit het I&O Research Panel geen vergoeding.

I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het zevende marktonderzoeksbureau van Nederland. In de sector 'overheid & onderwijs' is I&O Research de nummer 1 (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2018). I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

